

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 57-63.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 57-63.
АУДИТ 2023, 1(39), стр. 57-63.

DOI: 10.59610/bbu1.2023.57-63

*Həsənov İsmayil Cəfər oğlu,
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
Bakı Biznes Universiteti,
E-mail: i_hasanov_65@mail.ru
© Həsənov İ.C., 2023*

UOT - 336.1; 330.322

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANDA İNVESTİSİYA SİYASƏTİ

X Ü L A S Ə

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra qarşıda duran mühüm vəzifələrdən biri ölkənin milli mənafehlərə əsaslanan investisiya siyasətinin müəyyən edilərək həyata keçirilməsi idi. Ölkəni düşdüüyü ağır vəziyyətdən çıxarmaq üçün səmərəli, pragmatik investisiya siyasətinin formalaşması zərurəti yaranmışdı. Ümummilli Lider Heydər Əliyev ilk günlərdən Azərbaycanın investisiya siyasətinin hədəflərini yeniləşdirdi və ölkənin strateji maraqlarına uyğun yenidən qurulmasına rəhbərlik etdi. İlk növbədə investisiya siyasətinin formalaşması sahəsində keçmiş hakimiyyətin dönəmində buraxılan kobud səhvlərin nəticəsində Azərbaycanın dövlət büdcəsində yaranmış gərgin vəziyyəti aradan qaldırmaq istiqamətində iş aparmaqla mövcud reallıqları nəzərə alan və ölkənin mənafehlərinin qorunmasına yönəlmiş əməli dəyişikliklər edildi. Beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatları ilə əlaqələrin genişləndirilməsini ön plana çəkən Ulu Öndər Heydər Əliyev ölkədə həyata keçirilən iqtisadi islahatların uğurla nəticələnməsinin əsas şərti kimi onların ölkədə həyata keçirilən layihələrdə iştirakını qəbul edirdi. Bu baxımdan ölkəyə xarici investiyaların cəlbə barəsindəki qərarlar o dövrdə iqtisadi inkişafa yol açan əsas amillərdən biri kimi qəbul edilirdi.

Açar sözlər: investisiya, bazar münasibətləri, inkişaf, modernləşdirmə, infrastruktur.

G İ R İ Ş

Ölkədə bazar münasibətlərinin formalaşması iqtisadiyyatda bazar elementlərinin, sahibkarlıq vərdişlərinin, bazar mühitində işləmək təcrübəsinin yeni sistemin tələblərinə uyğunlaşması kimi məsələlərin həyata keçirilməsini tələb edirdi. Yeni iqtisadi sistemə keçən Azərbaycan həm mikro, həm də makro səviyyələrdə iqtisadiyyatın həm təşkili, həm də idarə olunmasının üsul və metodlarına dəyisən situasiyanın tələbləri prizmasından yenidən baxılması zərurəti ilə uzlaşmalı oldu. Belə bir dövrdə yenidən ölkəyə rəhbərliyə qayıdan Heydər Əliyevin qarşısında indiyə qədər respublika rəhbərlərindən heç birinin etməyə cəsəret eləyə bilmədiyi vəzifələr dururdu: ölkə iqtisadiyyatını bütün sahələrdə əsaslı şəkildə yenidən qurmaq, onu xammal istehsalçısı kimi formalaşmış ölkədən müasir, modern texnika və texnologiya ilə təchiz olunmuş sənaye ölkəsinə çevirmək, monokultura xarakteri ilə fərqlənən kənd təsərrüfatını və Azərbaycanın kəndlərini dirçəltmək, Bakının dünyanın ən gözəl və abad şəhəri kimi simasını özünə qaytarmaq, Azərbaycan əhalisinin sosial, mədəni və təhsil səviyyəsini qaldırmaq, xaricdə yaşayan həmvətənlərlə əlaqələri daha da gücləndirmək.

Heydər Əliyev hələ köhnə İttifaqın tərkibində olan Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrdə iqtisadiyyatın dirçəldilməsi və sürətli inkişafı üçün çox mühüm işlər görmüşdür. Respublika-

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 57-63.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 57-63.
АУДИТ 2023, 1(39), стр. 57-63.

mıza rəhbərlik etdiyi həmin dövrlərdə ölkənin müstəqil iqtisadiyyatının təşəkkülü, ardıcıl sosial-iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi, bu sahənin dayanıqlı inkişafını təmin edəcək qanunvericilik bazasının yaradılması və təkmilləşdirilməsi sahəsində görülən işlər Azərbaycanın iqtisadi inkişafına əsaslı şəkildə təkan vermişdir.

İqtisadi və sosial sferalarda o biri postsovet respublikalarından geri qalan Azərbaycan həmin dövrdən etibarən inkişaf səviyyəsinə görə İttifaq tərkibində olan respublikalardan müsbət istiqamətlərə doğru fərqlənməyə başladı. Bu da ondan irəli gəlirdi ki, Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafı daimi olaraq Ulu Öndərin diqqət mərkəzində idi. Heydər Əliyev Azərbaycanda rəhbər seçilməmişdən öncə Azərbaycan iqtisadiyyatında durğunluq və tənəzzul hökm sürürdü. Hətta köhnə İttifaq rəhbərliyində Azərbaycan SSR-nin əksər sahələrdə özünü doğrultmaması və həmin sahələrin ləğv edilməsi kimi məsələlər səslənirdi. Lakin Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra Azərbaycan öz iqtisadi inkişafının əsil intibah dövrünü yaşadı və səsləndirilən bütün iddialara layiqli cavab verdi. Bütün sahələrdə olduğu kimi, iqtisadiyyatda da mövcud olan yüksək inkişaf tempələri Azərbaycanı digər ölkələrdən fərqləndirirdi.

Hər bir ölkə özünün inkişaf strategiyasını hazırlayarkən xalqın və dövlətin maraqları, beynəlxalq vəziyyət, imkan və vasitələr sosial-iqtisadi inkişafın vəhdəti, cari və perspektiv məqsədlər nəzərə alınmalıdır. Müəyyən edilmiş bu strategiya əsasən səmərəli fəaliyyət göstərən milli iqtisadiyyatın formalaşmasına xidmət etməlidir. Azərbaycan Respublikası sosial yönümlü bazar iqtisadiyyatı modelinə uyğun olaraq mövcud sosial-iqtisadi proseslərin tənzimləmə sistemini və iqtisadiyyatı idarə edir. Bütün bunları Heydər Əliyev öz məqsədyönlü fəaliyyətində hər zaman nəzərə alırdı.

Heydər Əliyevin məqsədyönlü fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycanda sənayenin strukturu dəyişildi. Azərbaycanda digər sahələrlə yanaşı sənayenin də profili dəyişilməklə, onun işləmə mexanizmində yeni metodlar tətbiq olundu. Beynəlxalq Valyuta Fondu və Dünya Bankı ilə sıx əməkdaşlıq şəraitində hazırlanmış proqrama uyğun olaraq iqtisadiyyatın liberallaşmasına istiqamətlənən islahatların həyata keçirilməsi nəticəsində tez bir zamanda ölkədə makroiqtisadi səviyyədə maliyyə sabitliyinin təmin edilməsinə nail olundu.

Ulu Öndər Heydər Əliyev bazar münasibətlərinə əsaslanan iqtisadi modelə keçid prosesi zamanı dövlət büdcəsində sosial müdafiə tədbirlərinə geniş yer ayrılmasını daim xüsusi diqqət mərkəzində saxlayırdı. Həmin dövrdə qarşıya qoyulmuş strateji məqsədlərin reallaşdırılması məqsədilə sosial-iqtisadi inkişaf prosesində xarici kapital amilinin zəruriliyini qeyd edən Ulu Öndər Heydər Əliyev xarici şirkətlər ilə birgə Xəzərin Azərbaycan sektorundakı zəngin neft ehtiyatlarının mənimsənilməsinə nəzərdə tutan müqavilələrin imzalanmasına xüsusi əhəmiyyət vermiş, investisiya layihələrinin həyata keçirilməsinin başlıca şərti kimi müstəqil Azərbaycanın yeni neft strategiyasının işlənilməsinə rəhbərlik etmişdir. Heydər Əliyevin ərəsəyə gətirdiyi neft konsepsiyası Azərbaycanın uzunmüddətli uğurlu sosial-iqtisadi inkişafının təməlini qoymuşdur. “Əsrin müqaviləsi” Azərbaycanın geosiyasi mövqelərini möhkəmləndirməklə yanaşı, iqtisadiyyatın sürətli inkişafına və əhəlinin sosial rifahının yaxşılaşdırılmasına təkan verdi. 1994-cü ilin sentyabrın 20-də Azərbaycanda dünyanın ən qabaqcıl ölkələri olan ABS, Böyük Britaniya, Yaponiya, Norveç, Türkiyə, Rusiya Federasiyası və Səudiyyə Ərəbistanının neft şirkətləri ilə konsorsium-Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat şirkəti yaradıldı.

Heydər Əliyevin neft strategiyası Azərbaycan iqtisadiyyatının dünya iqtisadiyyatına tam şəkildə inteqrasiya etməsinə şərait yaratdı, xarici investisiyaların iqtisadiyyata cəlb edilməsi ölkəmizi maliyyə resurslarının çatışmazlığından xilas etdi. Həmin dövrlərdə dünyanın bir sıra

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 57-63.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 57-63.
АУДИТ 2023, 1(39), стр. 57-63.

aparıcı neft şirkətləri ilə sazişlər imzalandı. Ulu Öndər Heydər Əliyev daima çalışırdı ki, bank sistemi və maliyyə qurumları daha səmərəli fəaliyyət göstərsinlər, ölkənin milli maraqlarını daha güclü surətdə qorusunlar. Heydər Əliyev beynəlxalq maliyyə qurumları ilə əməkdaşlığa xüsusi diqqət verirdi. Bu əməkdaşlıqda da milli maraqları əsas tuturdu və sevinirdi ki, ölkənin maliyyə imkanları ildən-ilə artır, borc almağa ehtiyac qalmır, büdcə sisteminin göstəricilərində müsbət meyillər güclənir.

Azərbaycanda investisiya siyasətinin formalaşmasının Heydər Əliyev modelinin ölkəmiz üçün nə qədər önəmli olduğunu hər birimiz başa düşür və qiymətləndirir. Qeyd etmək lazımdır ki, iqtisadi əsası eyni olan sistemlərin transformasiyasından fərqli olaraq, iqtisadi əsası müxtəlif olan sistemlərin biri-birini əvəz etməsi köhnə cəmiyyətin sosial-iqtisadi münasibətləri, təsərrüfatçılıq prosesləri, idarəetmə mexanizmləri müxtəlif olduğundan və yeniləri ilə əvəz olunduğundan köklü islahatların həyata keçirilməsi zərurəti yaranır.

Müstəqilliyimizin bərpasının ilk illərində ölkədə yaranan çətinliklər, iqtisadi əlaqələrin demək olar ki, tamamilə qırılması, respublikada qeyri-sabitliyin mövcud olması, maliyyə və texniki təchizatın ən aşağı səviyyəyə enməsi neft sənayesini ağır bohran vəziyyətinə salmışdı. Neft sənayesinin qarşısında duran çətinliklərin aradan qaldırılması və bərpası uzun illər tələb edirdi. Xarici investisiyaları ölkə iqtisadiyyatına cəlb etmədən sənaye bazasını modernləşdirmək, neft sənayesinin qarşısında duran problemləri həll etmək mümkün deyildi.

Əlbəttə ki, belə bir problemin tez bir zamanda həll olunmasına nail olmaq çox çətin idi. Çünki dövlət qısa müddətdə öz gücü ilə neft sektorunda köhnə texnika və avadanlıqları kütləvi surətdə qabaqcıl ölkələrin standartlarına uyğun gələn yeniləri ilə əvəz edə bilməz. Bu səbəbdən, xarici investorların ölkəyə cəlb olunması, bütövlükdə ölkə iqtisadiyyatının modernləşdirilməsində, inkişaf etmiş ölkələrin texnika və texnologiyasının Azərbaycana gətirilməsində onların gücündən istifadə zərurətə çevrilmişdi. Heydər Əliyev xarici neft şirkətlərini Azərbaycana dəvət etmək qərarına gəldikdən sonra tez bir zamanda yeni neft strategiyası işlənilib hazırlandı.

Qarşıya qoyulmuş strateji məqsədlərə çatmaq üçün dövlət konseptual səviyyəli tədbirlər işləyib hazırlayır və onların əməli cəhətdən reallasdırılması strategiyasını formalaşdırır. Azərbaycanda etibarlı investisiya mühitinin yaradılması məqsədlə Milli Məclisdə Xarici investisiyalardan istifadə olunması, Xarici investisiyaların qorunması, Xarici investisiyalara dövlət zəmanətinin verilməsi ilə bağlı bir sıra qanunlar qəbul edilmişdir. Butun bunlardan sonra qısa bir zamanda daha bir neçə perspektivli strukturların birgə kəşfiyyatı və islənməsinə dair əlavə, daha 20 muqavilə bağlamağa imkan vermişdir.

Beləliklə, muqavilələrə görə, xarici investisiyaların ümumi məbləği 60 milyard dollar təşkil etmiş, 1997-ci ilin noyabr ayından ilk muqavilə üzrə neft hasilatına başlanmış və 12 milyon ton xam neft çıxarılıb dünya ölkələrinə ixrac olunmuşdur. Qısa müddətdə ümumi neft hasilatı 9 milyon tondan 2000-ci ildə 14,1 milyon tona çatmışdı. Əsrin müqaviləsi bağlandığı 1994-cü ildən 1997-ci ilə qədər Azərbaycan iqtisadiyyatına 1,6 milyard dollar investisiya qoyulmuşdur.

Ölkədə həyata keçirilən iqtisadi siyasətin nəticəsində artıq dünyanın 20 ölkəsinin 34 şirkəti ilə muqavilələr imzalanmışdı. Əlverişli investisiya mühitinin yaradılması ilə bağlı bir sıra konseptual səviyyəli tədbirlərin görülməsinin nəticəsi ona gətirib çıxardı ki, 1994-2001-ci illər arasında xarici investisiya axını sürətlənmişdi. Həmin dövr ərzində ölkənin neft sənayesinə qoyulmuş 11,4 milyard dollar investisiyanın 8,3 milyard dolları xarici, 3,1 milyard dolları isə

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 57-63.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 57-63.
АУДИТ 2023, 1(39), стр. 57-63.

daxili investisiyaların payına düşürdü.

Azərbaycanın neft sənayesinə investisiya qoyuluşlarının cəlb edilməsinin o dövrdə geniş vüsət almasının əsas səbəblərindən biri uzun illər ərzində neft infrastrukturunun kifayət qədər inkişaf etməsi idi. Əlbəttə ki, xarici neft şirkətləri öz fəaliyyətlərini sıfırdan başlamalı olsaydılar, neft müqavilələrinin belə sürətlə həyata keçirilməsi mümkün olmazdı. Dünyanın qabaqcıl ölkələrindən dəniz qazma qurğuları almaq və onları uzaq məsafələrdən Bakıya gətirmək, müxtəlif obyektləri yenidən yaratmaq əlavə vaxt və vəsait tələb etmiş olardı. Lakin xarici neft şirkətləri dənizdə neft-qaz hasilatı ilə bağlı əməliyyatların həyata keçirilməsi üçün Azərbaycanda 70-80-ci illərdə yaradılmış infraqurğulara, ali təhsilli kadrlar hazırlayan, eləcə də bu sahədə elmi kadrlar hazırlayan Dövlət Neft Akademiyasının olduğu, zəngin təcrübəyə malik güclü mühəndis və ixtisaslı fəhlə kadrlarına, həm də tarixi ənənəyə malik olan Azərbaycanda bu işləri görmək üçün heç bir böyük çətinliklərlə üzləşmədilər.

Bağlanmış müqaviləyə əsasən, 30 ilə 510 milyon ton neft hasil olunması nəzərdə tutulurdu. Bu, ölkənin neft sənayesinə 8 milyard dollar həcmində investisiya qoyulmasını təmin etməli idi. Yataqlardan çıxarılacaq neftin 149 milyon tonu çəkiləcək xərclərin ödənilməsinə, qalan 361 milyon tondan əldə olunacaq gəlir isə pay bölgüsünə uyğun müqavilə bağlanmış ölkələr arasında bölüşdürülməsi nəzərdə tutulmuşdu. Hər bir dövlət iqtisadiyyatın səmərəliliyinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayan investisiya qoyuluşlarının mühüm istiqamətlərini müəyyənləşdirir. Bu sahədə iqtisadi siyasəti müəyyən edən dövlət nəzərə almalıdır ki, bu gün dünyanın ən böyük şirkətləri öz investisiyalarını əsasən daxili mənfəət norması 20 faizdən aşağı olmayan layihələrin həyata keçirilməsinə, MDB ölkələri isə mənfəət norması 25-40 faiz təşkil edən layihələrin reallaşdırılmasını məqbul sayırlar. Azərbaycan qarşıya çıxan bir çox problemlərə baxmayaraq, dünyanın ən qüdrətli dövlətlərinin investisiyalarının ölkəyə cəlb edilməsinə nail olmuşdur.

“Əsrin müqaviləsi” Azərbaycan Respublikasının milli mənafeələrinə, milli maraqlarına xidmət edir. Azərbaycan üçün bu müqavilənin iqtisadi səmərəliliyi həm də onunla izah olunur ki, 2009-cu ildən başlayaraq neftdən gələn gəlirin 80%-ə qədəri ölkədə qalır. Bununla yanaşı, müqavilənin şərtlərinə görə 5,5 milyard kub metr həcmində neftlə bərabər hasil edilən qaz Azərbaycan Respublikasına pulsuz verilir. 30 il ərzində Azərbaycan Respublikasının gəliri 34 milyard dollar ilə qiymətləndirildi. Yeni neft strategiyası ölkədəki firma və müəssisələrin müasir texnologiyalarla təchiz edilməsinə, iri və mobil infrastrukturun yaranmasına səbəb olmuşdur. Bununla yanaşı, həmçinin Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə Bakıda tikilmiş Dərin dəniz özüllər Zavodu modernləşdirilmiş, platforma və üzən qazma qurğuları tikilmiş, Səngəçaldı tutumu 100 min tondan çox neft olan yeni müasir neft terminalı istifadəyə verilmişdir.

Xarici investisiyalar üçün əlverişli siyasi, iqtisadi, hüquqi və digər şərtlərin yaradılması kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsini tələb edirdi. Xarici investisiyaların hüquqi bazası konstitusiyaya səviyyəsində, Milli Məclisdə qəbul edilmiş qanunlar və digər normativ-hüquqi aktlar, ikitərəfli və çoxtərəfli dövlətlərarası müqavilələr və beynəlxalq çoxtərəfli müqavilələr səviyyəsində görülmüş işlərlə formalaşmışdır.

İnvestisiyaların qoyulmasında siyasi amillər, ölkədə mövcud olmuş siyasi durum çox böyük rol oynamışdır. “Müstəqillik haqqında Konstitusiyaya Aktı” qəbul edildikdən sonra ölkədə mövcud olmuş vəziyyət investisiyaların cəlb olunması baxımından öz mənfəət təsirini göstərmişdir. Dünyanın bir çox tanınmış şirkətləri tərəfindən təkliflərin alınmasına baxmayaraq 1991-ci ildən başlamış 1993-cü ilin ortalarına qədər respublikada olan mövcud vəziyyət, ölkə-

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 57-63.

AUDIT 2023, 1 (39), pp. 57-63.

АУДИТ 2023, 1(39), стр. 57-63.

ni idarə edən şəxslərdə şəxsi mənafelərin milli mənafeləri üstələməsi, onlarda idarəetmə qabiliyyətinin və bacarığının olmaması, dövlətçiliyin zəifliyi və digər siyasi amillər xarici investisiyaların cəlb olunması üçün çox böyük problemlər yaratmışdır. 1993-cü ilin ortalarından Ulu Öndər Heydər Əliyevin həyata keçirməyə başladığı tədbirlər sayəsində bu istiqamətdə dönüş yaranmışdır. Xarici şirkətlərin Azərbaycanın neft yataqlarının işlənməsinə investisiya yönəltmək istəyi respublikamızda siyasi sabitliyin bərpa olunması və dövlətçiliyin möhkəmləndirilməsi ilə mümkün olmuşdur.

Ölkə iqtisadiyyatının inkişafının hansı səviyyədə olması, inflyasiyanın səviyyəsi, aparılan iqtisadi islahatların sürət və keyfiyyət tempi, pul-kredit sistemi, vergi sistemi, faiz dərəcəsi, daxili bazarın səviyyəsi, əmək resurslarının həcmi, daxili infrastrukturun səviyyəsi kimi iqtisadi amillər investisiya qoyuluşlarının cəlb olunmasında çox böyük təsirə malikdir.

Müstəqilliyimizin ilk illərində iqtisadiyyatın sahə və sferaları arasında bütün əlaqələrin kəsilməsi, iqtisadi proseslərdə qeyri-müəyyənliyin getdikcə kəskin şəkildə genişlənməsi, dərin iqtisadi böhran keçirən, müharibə şəraitində yaşayan ölkənin neft sənayesinə böyük investisiyaların qoyulmasına maneə olurdu.

Yeni neft strategiyasının müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsi xarici investisiyaların cəlb olunması üçün əlverişli şəraitin yaradılmasını tələb edirdi. Ölkəyə daxil olan xarici investisiyalardan düzgün və səmərəli istifadə olunması üçün “Əsrin müqaviləsi”nə əsasən Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft fondu yaradılmışdır. Ölkə Prezidentinin 1999-cu il 29 dekabr tarixli Fərmanı ilə yaradılmış fondun məqsədi güclü iqtisadiyyat yaratmaq, iqtisadi inkişafa dinamizm gətirmək, xalqın rifahını yüksəltməkdir.

Dünya təcrübəsinə əsaslanaraq demək olar ki, belə bir fondun yaradılmasında həm də məqsəd dünya bazarında neftin qiymətinin kəskin dəyişildiyi dövrlərdə dövlət büdcəsinin gəlirləri və xərcləri arasında tarazlığı yaratmaqdır. Bütün bunlarla yanaşı, təbii sərvətlərin ehtiyatlarının tükəndiyi zamanlarda gələcək nəsillərin normal həyat şəraitinin təmin edilməsindən, fəaliyyət göstərməsindən ibarət olmuşdur.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin çəkilişi ilə əlaqədar fikirlərin meydana gəlməsi və həyata keçirilməsi Heydər Əliyevin “Yeni neft strategiyasının” ən mühüm müvəffəqiyyətlərindən biri sayıla bilər.

1999-cu ilin noyabr ayının 18-19-u tarixində Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan, Qazaxıstan, Türkmənistan, ABŞ Prezidentləri Azərbaycan neftinin dünya bazarlarına çıxarılması layihəsinə dəstək verərək Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft kəmərinin çəkilişi haqqında dövlətlərarası müqavilə imzalamış, 2002-ci ilin sentyabrın 18-də Bakıda, Səngəçal terminalında Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstan prezidentlərinin iştirakı ilə ixrac neft kəmərinin özülü qoyulmuşdur. Qərbin qabaqcıl texnika və texnologiyasının ölkəmizə gətirilməsində BTC əsas ixrac boru kəməri çox böyük rol oynamışdır. BTC ixrac boru kəməri 2006-cı ildə istismara verilmişdir.

Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz boru kəmərinin əsası 1999-cu il noyabrın 18-19 qoyulmuş, 2006-cı ilin axırında istismara verilmişdir. Bu qaz boru kəməri ABŞ-ın dəstəyi ilə Azərbaycan, ABŞ, Türkiyə, Qazaxıstan, Gürcüstan və Türkmənistan dövlətlərinin birgə razılığı ilə təsdiqlənib. Əsrin müqaviləsi imzalandığı 1994-cü ildə dünyanın 7 ölkəsinin 11 şirkəti ilə müqavilə bağlanmışdısa, 2000-ci illərin ortalarında bu ölkələrin sayı 20, şirkətlərin sayı isə 34-ə çatmışdı. Ən əsas diqqəti cəlb edən bu idi ki, 2001-ci ilin əvvəllərindən başlayaraq xarici in-

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 57-63.
AUDIT 2023, 1 (39), pp. 57-63.
АУДИТ 2023, 1(39), стр. 57-63.

vestisiya qoyuluşu elə bir sürətlə gedirdi ki, bu investisiya axımının baş verməsi “Xarici investisiyalardan istifadənin Azərbaycan modelinin” formalaşmasına səbəb oldu.

Azərbaycan dövlətinin iqtisadi siyasətinin gücü onda idi ki, neftdən gələn gəlirlər böyük layihələrin reallaşdırılmasına yönəldilirdi. Milli iqtisadiyyatın bu illərdə böyük sürətli inkişafı əsas verir deyək ki, 2004-cü ilin əvvəllərindən Azərbaycan iqtisadiyyatı dinamik inkişaf dövrünə qədəm qoydu. ÜDM 2005-ci ildə 2004-cü ilə nisbətən 26 faiz, 2006-cı ildə 2005-ci ilə nisbətən 35 faiz, 2007-ci ildə isə 2006-cı ilə nisbətən 25 faiz artım olması və sonrakı illərdə bu dinamik inkisafın davam etməsi hər şeydən əvvəl bu illərdə Bakı-Tiblisi-Ceyhan, Bakı-Tibilisi-Ərzurum kimi nəhəng layihələrin istifadəyə verilməsi ilə bağlıdır.

2012-ci ildə Cənub Qaz dəhlizinin yaradılması ideyalarının reallaşdırılmasına başlandı. Şahdəniz-2, Cənubi Qafqaz Qaz kəmərinin genişləndirilməsi, Trans-Anadolu və Trans Adriatik qaz kəmərlərini özündə ehtiva edən Cənub Qaz dəhlizi Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə, Yunanıstan, Albaniya və İtaliya kimi ölkələrin ərazisindən keçməklə, həm bu ölkələrin, həm də Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasında böyük rol oynayan bir qaz kəməridir.

Y E K U N

İqtisadiyyatın sahə və sferaları arasında integrativ və funksional əlaqələrin kəsildiyi, iqtisadi proseslərdə qeyri-müəyyənliyin kəskin şəkildə genişləndiyi, systemsizlik böhranının bütün məziyyətləri, bütün xüsusiyyətləri ilə birlikdə təzahürünü özündə ehtiva etdiyi bir şəraitdə ölkənin milli iqtisadiyyatının formalaşması problemləri araşdırılır.

İqtisadi əsası müxtəlif olan sistemlərin dəyişdiyi, transformasiya olunduğu Azərbaycanda milli iqtisadiyyatın formalaşmasının bazar iqtisadi sisteminin qərarlaşması ilə yanaşı getməsinin özünəməxsus xüsusiyyətləri göstərilmişdir. Ulu Öndərin tapşırıq və göstərişlərinə əsasən müstəqilliyin ilk illərində yeni neft strategiyasının həyata keçirilməsinə maneə olan siyasi, iqtisadi və hüquqi amillər araşdırılmış, eyni zamanda yeni neft strategiyasının milli iqtisadiyyatın formalaşmasının əsası olduğu elmi cəhətdən əsaslandırılmışdır.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı:

1. Alışanova M.N. Heydər Əliyev iqtisadi müstəqilliyimizin banisidir / elmi red. Ş. M. Muradov. Bakı, Çinar-Çap, 2006, 214 s.
2. “Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir”. 2cild. Bakı, 2013, 752 səh.
3. Hüseynova İ.M. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu: monoqrafiya /elmi red. Ə. M. Həsənov. Bakı, Təhsil, 2004, 472 s.
4. Qasımov Ə. Heydər Əliyevin inkişaf strategiyası və Naxçıvan Muxtar Respublikası : XX əsrin 70-80-ci illəri: monoqrafiya / elmi red. Y. M. Mahmudov; AMEA A.A. Bakıxanov adına Tarix İnstitutu. Bakı, Təhsil, 2009, 320 s.
5. Muradov Ş. Ulu öndər Heydər Əliyevin inkişaf strategiyasının təntənəsi. Bakı, Avropa, 2019, 594 səh.

AUDIT 2023, 1 (39), səh. 57-63.

AUDIT 2023, 1 (39), pp. 57-63.

АУДИТ 2023, 1(39), стр. 57-63.

*Ismail Jafar Hasanov,
Ph.D. (Econ.), Associate Professor
Baku Business University
E-mail: i_hasanov_65@mail.ru
© I.J. Hasanov, 2023*

HEYDAR ALIYEV AND INVESTMENT POLICY IN AZERBAIJAN

ABSTRACT

After regaining its state independence, one of the top priority of Azerbaijan was the determination and implementation of the country's investment policy based on national interests. In order to get the country out of its difficult situation, it was necessary to form an efficient and pragmatic investment policy. National Leader Heydar Aliyev initially renewed the goals of Azerbaijan's investment policy and led the reconstruction of the country according to its strategic interests. First of all, practical changes were made considering the current realities and aimed at protecting the interests of the country by working to eliminate the tense in Azerbaijan state budget as a result of gross mistakes made during the previous government in the field of investment policy formation. The Great Leader Heydar Aliyev, who prioritized the expansion of relations with international financial and credit organizations, accepted their participation in the projects implemented in the country as the main condition for the successful outcome of the economic reforms leading in the country. From this point of view, decisions on attracting foreign investments to the country were considered as one of the main factors leading to economic development at that time.

Keywords: investment, market relations, development, modernization, infrastructures.

*Гасанов Исмаил Джафар оглы,
доктор философии по экономике, доцент,
Бакинский Университет Бизнеса
E-mail: i_hasanov_65@mail.ru
© Гасанов И.Дж., 2023*

ГЕЙДАР АЛИЕВ И ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПОЛИТИКА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

РЕЗЮМЕ

После восстановления государственной независимости Азербайджана одной из важных задач стало определение и реализация инвестиционной политики страны, основанной на национальных интересах. Для того чтобы вывести страну из тяжелого положения, необходимо было сформировать эффективную и прагматичную инвестиционную политику. Общенациональный Лидер Гейдар Алиев с первых дней своего правления обновил цели инвестиционной политики Азербайджана и возглавил процесс восстановления страны в соответствии со своими стратегическими интересами. В первую очередь, были внесены практические изменения, учитывающие современные реалии, направленные на защиту интересов страны путем работы по устранению напряженной ситуации в государственном бюджете Азербайджана в результате грубых ошибок, допущенных при предыдущем правительстве в сфере формирования инвестиционной политики. Общенациональный Лидер Гейдар Алиев, поставивший во главу угла расширение связей с международными финансово-кредитными организациями, принял участие в реализуемых в стране проектах как главное условие успешного исхода осуществляемых в стране экономических реформ. С этой точки зрения решения о привлечении иностранных инвестиций в страну рассматривались как один из основных факторов, ведущих к экономическому развитию того времени.

Ключевые слова: инвестиции, рыночные отношения, развитие, модернизация, инфраструктуры.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:

30.01.2023

Təkrar işləməyə göndərilmişdir:

08.02.2023

Çapa qəbul olunmuşdur: 20.02.2023

Дата поступления статьи в

редакцию: 30.01.2023

Отправлено на повторную

обработку: 08.02.2023

Принято к печати: 20.02.2023

The date of the admission of the article

to the editorial office: 30.01.2023

Send for reprocessing: 08.02.2023

Accepted for publication: 20.02.2023